

Vattenmyndigheten Bottenviken, Perämeren vesipiirin tärkeitä vesiasioita

RAJAJOKIKOMISSION LAUSUNTO VESIENHOIDON TÄRKEISTÄ ASIOISTA, PERÄMEREN VESIPIIRI

Rajajokikomissio kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää seuraavat näkökohdat lausuntonaan kuultavana olevasta asiakirjasta:

EU:n vesipuitedirektiivin tavoitteena on pintavesien hyvä ekologinen ja kemiallinen tila sekä pohjavesien hyvä määrällinen ja kemiallinen tila. Vesienhoito tulee järjestää vesipuitedirektiivin mukaan valuma-aluerajojen mukaisesti, riippumatta hallinnollisista rajoista. Valtionrajoja ylittävät vesistöt käsitellään kansainvälisinä vesistöalueina, jotka edellyttävät rajanylittävää yhteistyötä vesien tilatavoitteiden saavuttamiseksi.

Kuulemisaineisto kattaa koko Perämeren vesistöalueen, josta kansainvälinen Tornionjoen vesistöalue sen itäisin osa. Verrattuna Tornionjoen Suomen puoleiseen vastaavaan asiakirjaan, on kuulemisen sisältö yleispiirteisempi, enemmän hallinnollisia menettelyjä kuvaava ja tietyiltä osin sellainen, joka ei koske Tornionjoen vesistöä. Komission toteaa, että Tornionjoen keskeisten kysymysten kuulemisessa Suomen puolella (2024) lähtökohtana oli vesiympäristö, pohjavedet, valuma-alueelähtöisyys muuttuvassa ilmastossa sekä vesienhoitotoimien vaikuttavuuden paraneminen.

Luvussa 3.1. Perämeren alueen teolliseen siirtymään ja yhteiskunnan muutokseen liittyvät vesienhoitoasiat mm. energiasiirtymä ja sen vaikutukset vesien tilaan. Komissio haluaa mainita Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vuonna 2025 julkaiseman selvityksen maatuulivoiman vesistövaikutuksista ⁽¹⁾. Siinä esitetyt vaikutusmekanismit vesien tilaan ja vaikutusten ehkäisemistoimet on hyvä huomioida vesienhoidon jatkosuunnittelussa energiasiirtymään liittyen.

Luvussa 3.2 Hyvät tiedot vedestä muodostavat tärkeän perustan oikeille päätöksille on esitetty vedenottamo- ja raakavesitiedon saatavuuden parantamista, vesiensuojelualueiden perustamista sekä vesien seurannan kehittämistä ja resurssointia. Kehityskohteena jatkotyössä tulisi olla myös juomaveden mahdollisten varavesilähteiden ja -yhteyksien analysointi erilaisten häiriötilanteiden näkökulmasta. Pintavesilähteistä tulisi siirtyä pohjavesiin raakavesilähteenä aina kuin mahdollista.

Luvussa 3.3. esitetty veden yhteiskunnallisen merkityksen korostaminen on olennainen lähestymistapa vesienhoidon suunnittelussa. Vertailujen mahdolliset epävarmuustekijät arvioinnissa on syytä tuoda ymmärrettävästi esille. Hydrologinen kierto ja muuttuvan ilmaston merkityksen kuvaaminen sopisi hyvin tämän teeman alle. Mm. tulvat, kuivuus, rankkasateet, talvisateet, lumipeitteisyys, liukkaus ja sen torjunta sekä veden kierron vaikutukset infrastruktuuriin ja sen ylläpitoon, elinkeinoihin ja elinolosuhteisiin, eli jokaisen arkipäiväiseen elin- ja toimintaympäristöön.

Luvussa 3.4 kuvataan Yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittämistä sekä kansainvälistä yhteistyötä. Suomen ja Ruotsin solmiman rajajokisopimuksen tarkoitus olisi hyvä avata käsiteltäessä rajavesistöjä vesienhoidon näkökulmasta, kuten myös sen edellyttämä rajanylittävä yhteistyö. Ruotsi ei ole laatinut kansainväliselle vesistöalueelle omaa vesienhoidon suunnitteluaineistoa, vaan noudattaa kansallista aluejakoa vesienhoidossa. Vesienhoitoalueen aluerajaus ja aikataulujen yhteensovittaminen ei ole toteutunut rajajokisopimuksen tarkoittamalla tavalla, mikä on syytä myös tuoda esiin suunnitteluasiakirjoissa. Rajanylittävän yhteistyön myötä laaditaan myös yhteisiä vesienhoitoa Tornionjoen vesistöalueella yleisellä tasolla esitteleviä asiakirjoja.

Kuntien vesipoliitikkojen yhteistyön vahvistaminen on tarpeellinen toimenpide, jotta vesienhoidosta, vesien tilasta ja vesivarojen käytöstä on ajantasainen käsitys kuntien päätöksenteossa. Rajajokikokomissio on toiminut ruotsalaisen mallin mukaisen vesineuvoston tapaan Tornionjoen vesistöalueella siten, että myös Suomen puoli on huomioitu samalla tavalla komission järjestämissä tilaisuuksissa (*Tornionjoen Vesiparlamentti*). Toiminnallisesti seminaarit ovat olleet sovelias toimintapa laajalla kansainvälisellä vesistöalueella, väljästi vesineuvosto-konseptin alla.

Vesienhoidon yhteistyön muotoja on tarpeen jatkossa pohtia, ml. kunnallisten vesipoliitikkojen aktivointi. Komissio on todennut Suomen puolen keskeisten kysymysten kuulemisessa vuonna 2024, että Tornionjoen vesistöalue on varsin harvaan asuttua ja väestö ikääntyy. Paikallisten toimijoiden löytäminen vesistötyöhön on haastavaa, ja useimmiten heitä löytyy aktiivisten kalastajien ja kalastusta harrastavien joukosta, joten kontakteja kalastusyhteisöjen kanssa on syytä tiivistää.

Toimenpiteiden toteuttamista lisäävä aineisto ja tuki kohdassa 3.5 kuvaa vesienhoidon tietoaineistoja ja niiden käyttöä. Valuma-alueelähtöinen toimenpidetarkastelu on tervetullut uudistus, samoin ympäristölaatu normien noudattamisen tehostuminen. Palautejärjestelmä vesienhoidon toimenpiteiden toteutumisesta antaa vesiviranomaiselle työkalun tehokkaampaan seurantaan. Lisärahoitustarve valvonnan, lupaharkinnan ja lupien uusimisen sekä vesiensuojelualueiden perustamiseksi on tuotu esiin ja ehdotuksia resurssien rahoittamiseen lupa – ja valvontamaksuilla.

Arktiksessa ja sub-arktiksessa nopeasti muuttuvan ilmaston eri skenaarioiden vaikutuksista lyhyellä ja pidemmällä aikajänteellä voisi antaa kuvaa vesienhoidon toimenpiteiden ajallisesta vaikuttavuudesta, ennallistamis- ja sopeutumistarpeen suuruusluokasta. Äärevöityvässä ilmastossa sade- ja sulamisvesien pidättäminen maastossa eri ratkaisuin, kuten kuivatettujen suo- ja suometsäalojen ennallistaminen ja sadevesille varatut imeytysalueet rakennetussa ympäristössä, vähentää sekä tulvariskejä että torjuu kuivuutta, sekä ehkäisee vesien tilaa heikentävää suoraa hulevesivaluntaa vesistöihin.

Norrbottenissa ja Tornionjoen vesistöalueella on runsaasti soita ja suometsiä, jotka toimivat vesivarastoina, pidättävät vettä ja turvaavat ja tasaavat siten veden saantia. Norrbottenin suomaiden pinta-ala noin 2 miljoonaa hehtaaria ja kolmannes Ruotsin soita sijaitsee Norrbottenin läänissä. On syytä huomata, että turvetta muodostavien kosteikkojen eli soiden osuus maapallon maaperän varastoimasta hiilestä on suhteettoman suuri niiden vähäiseen pinta-alaan nähden⁽²⁾. Suot ja kosteikot muodostavat vain 3 prosenttia maapallon maa-alasta, mutta varastoivat 600 gigatonnia hiiltä eli tuplasti enemmän kuin maailman metsäbiomassa. Hiilen pidättäminen sitoutuneena maaperään on keskeistä ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Tornionjoen vesistöalueella on runsaasti luontoarvoiltaan tärkeitä ihmistoiminnan vaurioittamia suoluontokohteita ⁽³⁾, joista osa jo kuuluu TRIWA-LIFE-hankkeen ennallistamiskohteisiin 2024-2030. Luonnon ennallistamisasetuksen (EU 2024) toimeenpano Tornionjoen vesistön suoluontoalueilla tukee sekä vesienhoidon että biologisen monimuotoisuudesta huolehtimisen tavoitetta, ja ehkäisee ilmastomuutosta paikallisin toimin.

Vesienhoitosuunnitelmien valmistelussa komissio edistää rajanylittävää dialogia ja yhteistyötä vesiviranomaisten kesken rajajokisopimuksen mukaisesti ja kannustaa aktiiviseen vuoropuheluun suunnitelmien yhteensovittamiseksi valmistelun eri vaiheissa.

Lausunnon on valmistellut komission sihteeri Annika Sallisalmi. Komissio on hyväksynyt lausunnon sähköpostimenettelyllä 30.4.2024 mennessä. Lausunto on tallennettu ACTA-diaarihallintajärjestelmään.

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio

Viittaukset:

(1)

Maatuvulivoiman rakentamisen vesistövaikutukset Esiselvitys vaikutuksista, niiden arviointitavoista ja haittojen lieventämisestä. Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2025.

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/190902/Raportteja_10_2025.pdf?sequence=3&isAllowed=y

(2)

Global peatland dynamics since the Last Glacial Maximum. Yu Z. et al., 2010.
<https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1029/2010GL043584>

UNEP, 2022 <https://www.unep.org/resources/global-peatlands-assessment-2022>

The enduring world forest carbon sink, Pan Y et al., 2024. <https://www.nature.com/articles/s41586-024-07602-x>

(3)

Var finns det behov att restaurera våtmarker i Norrbottens län? Backe, S., Hahn, N., Wester, K. 2016

<https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:908751/FULLTEXT01.pdf>